

Begeleidingscommissie

Prof. dr. H.B. (Heinrich) Winter

Dr. A. (Afke) Donker

Dr. E. (Evelyn) Heynen

Drs. M. (Milja) Braam

Dr. P. (Pien) van de Ven

Onderzoekers

Prof. mr. drs. M.R. (Mariëlle) Bruning

Dr. P.W. (Peter) van der Zwan

Mr. N.U. (Nina) van Capelleveen

Mr. M.J.E. (Marike) Lenglet

Mr. A.J. (Anne) Klootwijk

**Verklarende factoren voor het volume van
jeugdbeschermingsmaatregelen en
jeugdreclasseringstrajecten**

Tussenrapportage - samenvatting

**Universiteit
Leiden**

Leiden, 8 november 2024

In opdracht van het WODC

©2024, universiteit Leiden. Auteursrechten voorbehouden.

Samenvatting

Inleiding en onderzoeksopzet

Sinds 2019 is er sprake van een landelijke daling in het volume van jeugdbeschermingsmaatregelen en jeugdreclasseringstrajecten. Op dit moment kan het dalend aantal jeugdbeschermingsmaatregelen en jeugdreclasseringstrajecten nog nauwelijks worden verklaard. Er zijn diverse maatschappelijke en systemische ontwikkelingen (geweest), waardoor geen eenduidige oorzaak bekend is van de daling. Dit onderzoek heeft tot doel om zowel een landelijk als regionaal beeld te schetsen van de volumedalingen en om te identificeren welke factoren de daling van het aantal jeugdbeschermingsmaatregelen en jeugdreclasseringstrajecten mogelijk kunnen verklaren. Daarbij staat de volgende onderzoeksvraag centraal:

Welke factoren verklaren de volumeontwikkeling van jeugdbeschermingsmaatregelen en jeugdreclasseringstrajecten en zijn bruikbaar voor verdere beleidsvorming en het mogelijk kunnen anticiperen op toekomstige volumeontwikkelingen?

Het onderzoek bestaat uit vier delen: een eerste verkenning van de verklarende factoren van de volumedalingen (deel A), een kwantitatieve (deel B) en kwalitatieve (deel C) verdieping in de omvang en ontwikkeling van het volume van jeugdbeschermingsmaatregelen en jeugdreclasseringstrajecten in de afgelopen drie jaar op landelijk en regionaal niveau en een overkoepelende, verklarende analyse van de gevonden verklarende factoren en ontwikkelingen, gevolgd door een of meerdere scenario's voor de ontwikkelingen in de komende drie jaar (deel D). In deze tussenrapportage worden de bevindingen van deelonderzoek A weergegeven. In dit deelonderzoek is verkennend en in de breedte onderzocht welke bevorderende en beperkende factoren volgens professionals werkzaam in de jeugdbeschermings- en jeugdreclasseringsketen mogelijk van invloed zijn op de volumedalingen in die ketens.

In dit eerste, verkennende deel van het onderzoek is gebruik gemaakt van een aantal onderzoeksmethoden: een cijfermatige analyse van de cijfers over jeugdbescherming en jeugdreclassering, een vragenlijst uitgezet onder professionals en een focusgroep. De vragenlijst is in twee regio's uitgezet bij professionals van verschillende organisaties in de jeugdbeschermings- en jeugdreclasseringsketen. Voor de vragenlijst ten aanzien van de volumeontwikkeling van jeugdbeschermingsmaatregelen zijn de reacties van 55 deelnemers (werkzaam bij Raad voor de Kinderbescherming, de rechtspraak, gecertificeerde instelling en gemeente) geanalyseerd. De respons op de vragenlijst ten aanzien van jeugdreclassering was gering; de reacties van elf deelnemers (werkzaam bij de rechtspraak, gecertificeerde instelling en gemeente) zijn in het onderzoek geanalyseerd. Deel A van het onderzoek is afgesloten met een focusgroep met professionals uit de jeugdbeschermingsketen.

Cijfermatige analyse

In het onderzoek zijn de landelijke volumeontwikkelingen van jeugdbeschermingsmaatregelen en jeugdreclasseringstrajecten in kaart gebracht. Hiervoor zijn gegevens gebruikt van het Centraal Bureau voor Statistiek (CBS). Uit deze cijfermatige analyse blijkt dat het aantal jeugdbeschermingstrajecten over de periode 2021 tot en met begin 2024 met 16,9% is afgenomen. Daarbij geldt dat het aantal ondertoezichtstellingen in die periode met 18,9% is gedaald, terwijl het aantal voogdijmaatregelen met 12,6% is afgenomen. Bovendien blijkt uit de gegevens van het CBS dat de lengte van de

jeugdbeschermingstrajecten sinds halverwege 2020 toeneemt. Voor wat betreft de jeugdreclasseringstrajecten is er – net als voor jeugdbescherming – over de periode 2021-2024 een daling te zien, maar deze daling is een stuk kleiner dan voor jeugdbescherming (namelijk -3,7%). In het meest recente jaar – van begin 2023 tot begin 2024 – is juist een flinke stijging (+6,4%) te zien. Dit is een tegenovergesteld patroon dan voor de jeugdbeschermingstrajecten. Anders dan de jeugdbeschermingstrajecten is de lengte van jeugdreclasseringstrajecten sinds begin 2021 juist afgenomen.

Verklarende factoren volgens professionals

De cijfermatige daling van het aantal jeugdbeschermingsmaatregelen en jeugdreclasseringstrajecten is in de vragenlijsten en de focusgroep voorgehouden aan professionals. Aan hen is gevraagd of zij de volumeontwikkeling herkennen, welke factoren zij als mogelijke oorzaak voor de daling zien en hoe zij verwachten dat de aantallen zich gaan ontwikkelen in de nabije toekomst (2 á 3 jaar). De aantallen respondenten van de vragenlijsten en het aantal deelnemers aan de focusgroep zijn klein en daarmee niet representatief voor hun organisatie of beroepsgroep. Desondanks zijn uit dit deel van het onderzoek een aantal thema's en mogelijke verklarende factoren opgehaald, aan de hand waarvan hypothesen kunnen worden geformuleerd voor de volgende, verdiepende delen van het onderzoek.

Een ruime meerderheid van de respondenten die de vragenlijst over de daling van het aantal jeugdbeschermingsmaatregelen hebben ingevuld, zegt de daling in hun werkpraktijk te herkennen. Dit geldt ook voor de deelnemers aan de focusgroep. De respondenten bij de vragenlijst dragen verschillende factoren aan die de daling van het aantal jeugdbeschermingsmaatregelen volgens hen kunnen verklaren. Deze factoren variëren van regionale of organisatie-specifieke problemen tot maatschappelijke ontwikkelingen en de persoonlijke visie van respondenten. In dit onderzoek zijn deze factoren ingedeeld in zes categorieën: (1) uitvoerings- en ketenproblemen, (2) een vergrote inzet van het vrijwillig kader, (3) een toegenomen kritische houding ten opzichte van jeugdbeschermingsmaatregelen, (4) maatschappelijke ontwikkelingen, (5) Covid-gerelateerde factoren en (6) overige factoren. Veel van de factoren en categorieën hangen met elkaar samen en zijn onderling van invloed op elkaar. Voor de nabije toekomst verwachten de meeste respondenten dat het aantal jeugdbeschermingsmaatregelen zal dalen of gelijk zal blijven. Daarnaast leveren de analyse van de vragenlijsten en de focusgroep voorzichtige aanwijzingen op dat de daling van het aantal jeugdbeschermingsmaatregelen per regio verschilt, welke aanwijzingen in het vervolgonderzoek verder zullen worden uitgediept.

Van de respondenten die de vragenlijst over de daling van het aantal jeugdreclasseringstrajecten hebben ingevuld, geeft een meerderheid aan de daling in het aantal jeugdreclasseringstrajecten niet te herkennen. Respondenten die de daling wel terug zien in hun werkpraktijk benoemen verschillende factoren die volgens hen bijdragen aan de daling; vanwege het kleine aantal respondenten en de uiteenlopende reacties kunnen hieruit geen conclusies worden getrokken.

Concluderend

De cijfermatige analyse, de analyse van de antwoorden op de vragenlijsten en de focusgroep hebben een aantal mogelijke verklaringen voor de daling van het aantal jeugdbeschermingsmaatregelen opgeleverd die in het vervolg van het onderzoek nadere verdieping behoeven, naast of in aanvulling op de reeds geformuleerde onderzoeksvragen voor de resterende onderzoeksdelen. Zo is door respondenten herhaaldelijk genoemd dat er een toegenomen kritische houding bestaat ten aanzien van de inzet van jeugdbeschermingsmaatregelen. Het is daarom van belang om in het vervolg van het onderzoek nader te

onderzoeken of deze kritische houding een fundamenteel standpunt ten aanzien van overheidsingrijpen in opvoedingssituaties vertegenwoordigt, of dat deze houding het gevolg is van de (praktische) uitvoeringsproblemen in de jeugdbeschermingsketen. Een andere veelgenoemde factor die vraagt om verdieping is de toegenomen inzet van hulp in het vrijwillige kader. Is dit het resultaat van toegenomen expertise of is deze ontwikkeling mogelijk geboren uit noodzaak vanwege de problemen verderop in de jeugdbeschermingsketen? En in hoeverre ervaren ouders en jeugdigen deze hulp daadwerkelijk als vrijwillig? Onder meer deze punten zullen in het vervolgonderzoek verder aan de orde komen.

Op grond van de resultaten ten aanzien van jeugdreclassering in dit deel van het onderzoek is in overleg met de begeleidingscommissie besloten dat er geen verdiepend onderzoek zal worden gedaan naar de volumeontwikkeling van jeugdreclasseringstrajecten. Uit dit verkennend onderzoek is gebleken dat de daling op dit moment niet door lijkt te zetten en dat respondenten de daling veelal niet lijken te herkennen, en veel investering in verder onderzoek naar jeugdreclassering gaat ten koste van de beschikbare capaciteit voor een diepgaand onderzoek naar alle schakels van de jeugdbeschermingsketen.